

Причината, за да не се носят всички българи съчувствено към военното дело на Чайковски се крие в обстоятелството, че те не били еднородна маса и не страдали еднакво през турското робство. Селените били най-много угнетени и затова се чувствували най-облекчени в присъствието на казаците. Градските и селски чорбаджии ги обичали по-малко от селените. Когато в 1867 год. много се провокирало с хайдишките чети, сливенските чорбаджии видели във лицето на Саджк паша единствен защитник. Те го заобикаляли, за да разберат какво поведение ще държи, ако стане бунт. И той, действително, недвусмислено им казвал, че ще ги закрия дотогава, докато не са замесени в каквото и да било политическо движение. Но чорбаджиите имали основание да считат казаците за свои съперници. Като наследници на средновековното болярство, те единствени се ползували с привилегията да ездат кон, да носят шарени носии като балканските и турски феодали, да имат достъп във свитата на бейовете и да представляват раята пред турската власт и гръцкото духовенство. Саджк паша и казаците му се явили защитници на същата маса, което значело да изчезне техното посредничество между раята и властта. Освен това, защитата на казаците не приличала на чорбаджийската. Докато последната се състояла в експлоатация на масата и то често във съдружие. С властта, другата била истинска защита? Семените имоти основание да пренебрегват чорбаджиите там, дето казаците им помагали. Последните и главатарят им не били приятни на чорбаджиите още, защото първите съдействували на църковното ни движение. Чорбаджиите немало защо да желаят църковна и политическа автономия, защото не били доволни от своето привилигирано положение над еднородниците си. Ето зато като врагове на борците за духовна и политическа свобода, те требвало да бъдат такива и на Саджк паша и войниците му. Ако завързали сношения с него, това се обяснява с психологията им да се навъртат и угаждат на силните на деня. Излишно е тук да се говори защо му съчувствували представителите на църковната ни борба и дуализма, и защо го мразели революционерите. Това обясних по-рано.

Знаем вече защо Чайковски обича едни български кръгове, а други отбегва. Остава тук да изтъкна особните причини за привързаността му към селните. Те били най-неподатливи на революционната пропаганда. Делото — тежко робство ги направило много недоверчиви към апостолите на революцията. Дори се страхували да спомнуват думата въстание, да не би турците да отгатнат мисълта им. Те немали смелост да се въоръжат и пред страха само от турците, бе-